

טירת כסף

ויאמר ה' אל אברהם, לך לך מארצך ממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול, ואברכך 'ואגדלה שמך' [לך לך יב א]. ואגדלה שמך, ששמך מתגדל בעולם [תנחומא לך לך ד]. בשני תוארי גדולה התברך אברהם אבינו, האחד 'עמודו של עולם' [שמו"ר ב ו רמב"ם ע"ז א ב], 'איתן' האזרחי [תהלים פט א], זה אברהם אבינו [ב"ב טו א], והשני 'חומה', אם חומה נבנה עליה טירת כסף [שה"ש ח ט], הכתוב מדבר באברהם [תנחומא לך לך ב], מה תוכנם של מעלות אלו.

*

כתב המהר"ל אברהם הוא יסוד הראשון לכל, והיסוד הוא הדבר שיותר בחוזק ותוקף, בעבור שהוא יסוד הבנין ואין מי שיוכל לעקור היסוד, ואין לך יסוד יותר מן אברהם וכו' [גבורות ה' פ"ז]. זכה אברהם להיות שורש ויסוד כל ישראל, והוא נקרא צור דכתיב הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם וגו' [ישעיה נא], קרא את אברהם צור להורות על חזק ותוקף היסוד הזה שהוא כמו צור שהוא חזק, כי אשר הוא יסוד ראוי להיות מתואר בחוזק ותוקף, שאם לא כן שיש לו מציאות חזק לא היה יסוד. וכן ראוי לאברהם במה שהיה התחלה לאומה ישראלית ראוי שיהיה לו מציאות חזק יותר, שבשביל זה הוא היה יסוד והתחלה וכו', וזה שהיה מתנסה אברהם בעשרה נסיונות אם היה חזק באמונתו, וכאשר נתנסה בעשרה נסיונות, אז נודע ונבחן להיות ראש אבן פינה ועליו נבנה הכל [גבורות ה' פ"ז]. מבואר במהר"ל שאברהם אבינו נבחר להיות היסוד והמעמיד של כלל ישראל, וכדי שיוכלו לבנות על אברהם אבינו את בניין כלל ישראל, צריך שהיסוד יהיה חזק ואיתן, שאם היסוד יהיה חלש יפול הבניין. ומשום כך נתנסה אברהם אבינו בעשרה נסיונות, כדי לבחון את חוזק השורש ואיתנותו, ואם ראוי הוא להיות ראש ואבן הפינה להעמיד עליו את כלל ישראל.

*

חזקו של אברהם אבינו ואיתנותו שעל ידו זכה להיות צור ויסוד הכל הוא על ידי מצות 'האמונה', וכפי שכתב הרמב"ם כיון שארכו הימים וכו' נמצאו כל עם הארץ והנשים והקטנים אינן יודעין אלא הצורה של עץ ואבן וכו' להשתחוות להן וכו', ועל דרך זה היה העולם מתגלגל והולך עד שנוולד 'עמודו של עולם' שהוא אברהם אבינו, כיון שנגמל 'איתן' זה וכו', התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים, ולערוך דין עמהם, ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושיבר הצלמים, והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוק העולם וכו' [רמב"ם פ"א מע"ז ה"ב].

מבואר ברמב"ם שמכח 'האמונה' ששיבר הצלמים והודיע לכל העם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוק העולם זכה אברהם אבינו 'לאיתנותו' להיות 'עמודו של עולם', וכ"כ המהר"ל ע"י 'האמונה' זכה אברהם להיות שורש ויסוד כל ישראל וכו', ומפני שהיה חזק באמונתו היה מציאותו יותר חזק, ובשביל כך היה זוכה להיות ראש אבן הפינה ויסוד הכל [גבורות ה' פ"ז].

*

והטעם שע"י 'האמונה' זכה אברהם אבינו להיות 'עמודו של עולם', ראש אבן הפינה ויסוד הכל, הוא משום שאמונה מחייבת איתנות וחזק. כי אחרי שהתגלתה מציאות ה' ע"י האמונה, צריך שהתגלות הזו תהיה חזקה ואיתנה שנסמך עליה ונשען עליה, ההכרה שהקב"ה בורא ומנהיג, צריכה להיות כל כך חזקה שהיא תגרום לנו לחיות על פי האמונה, היינו להאמין בו לעבוד אותו ולקיים מצוותיו. ולא רק שהאמונה בבורא צריכה להיות 'נאמנת' וחזקה, אלא שגם אנחנו צריכים להיות 'נאמנים' לאמונה, היינו לחיות בנאמנות ובעקביות על פי האמונה בלי לסטות ימין ושמאל, משום שהמאמין נאמן, כי אם אתה מאמין אתה לא יכול לסטות, האמונה מחייבת ללכת בנאמנות ובעקביות עם ידיעת האמונה עד הסוף, ואם פעמים אתה נאמן ופעמים אינך נאמן, פעמים אתה מאמין ופעמים אינך מאמין, סימן שאתה לא מאמין, כי אמונה זה דבר מוחלט, מוחלט שיש בורא ומנהיג ואי אפשר לסטות מזה, גם כשאתה מבין וגם כשאינך מבין, גם כשטוב לך וגם כשרע לך, גם כי אילך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי [תהלים כג ד].

ומעתה כיון שאברהם אבינו היה 'מאמין', ראש וראשון לכל המאמינים, משום כך נעשה 'איתן' 'ועמודו של עולם', כי המאמין נאמן, שאם אינו נאמן עדות היא שאינו מאמין, ולפי שהיה אברהם אבינו מאמין הרי שהיה 'נאמן', והיא זו שהכשירה אותו ועשתה אותו 'לעמודו של עולם'.

*

בעוד תואר נכתר אברהם אבינו שנקרא 'חומה', וכפי שאמרו חז"ל רבי ברכיה פתח, אחות לנו קטנה וכו' [שה"ש ח ט], במה הכתוב מדבר באברהם וכו', מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה [שה"ש ש], ביום שאמר נמרוד להשליכו לכבשן האש, אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף [שה"ש ח ט], אם נותן נפשו כחומה זו שהיא עומדת לפני מלחמות הרבה וימסור עצמו על קדושת ה', נבנה עליה 'טירת כסף', אלו

'ישראל' וכו', אמר אברהם אני 'חומה' [שה"ש ח י], למסור נפשי על קדושת שמך, ולא אני בלבד, אלא שדי כמגדלות [שה"ש שם], בני בניו, חנניה מישאל ועזריה ודורו של רבי חנניה בן תרדיון שיתנו נפשם על קדושת שמך [תנחומא לך לך ב], מה תוספת המעלה בהיות אברהם אבינו 'חומה'.

חומה היא מבצר, עיר שיש לה חומה היא עיר מבצר, כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה דלתים ובריח [דברים ג ה], עיר בצורה היא עיר שמורה. עיר חזקה ככל שתהיה אם לא יהיה לה חומה היא עיר פרוצה, נוחה להכבש, והיא בסכנה קיומית שבכל רגע יכולים לבוא כוחות מבחוץ ולהחריב אותה. מכאן אתה למד שכדי להתקיים זקוק כל דבר לשני כוחות, האחד 'האיתנות' היינו שיהיה לו כח מחמת עצמו, והשני 'חומה' שתגן עליו מפני כוחות זרים הבאים עליו מבחוץ.

כדי שיוכל אברהם אבינו להיות היסוד והשורש ראש הפינה שעליו יבנה הבניין של כלל ישראל, צריך שיחברו באברהם אבינו שני הכוחות הללו, שיהיה לו חוזק בפני עצמו ויהיה 'עמוד איתן', ויהיה 'חומה בצורה' שיכול לעמוד בפני כל כח שיעמוד עליו מבחוץ, שחלילה לא יבוא איזה דבר ויקלקל את היסוד.

*

שני המעלות הללו 'איתנות' ו'חומה', לא באו לאברהם אבינו בכדי, מעלת 'האיתנות' היות אברהם אבינו 'עמודו של עולם', יסוד שורש וראש פינה באה לאברהם אבינו בזכות 'האמונה', כי המאמין 'נאמן', והרי הוא עומד באמונתו כיתד נאמן, וכמש"כ ותקעתי יתד במקום נאמן [ישעיה כב כג], כיתד העומד על קרקע יצוקה שאי אפשר להזיזו ממקומו [כל דבר העומד בחזקו ובעמדו ואינו מחליש ואינו נחסר מכמות שהיה קרוי 'אמונה', כמו ותקעתי יתד במקום נאמן, שתרגמוו באתר קיים, חזקוני שמות יז יב].

מעלת 'החומה' היות אברהם אבינו עומד 'כחומה בצורה', שבכוחו להתגבר על כל כח שיבוא עליו מבחוץ, באה לאברהם אבינו מכח 'מסירות נפשו על קדושת השם', וכפי שאמרו חז"ל אם 'חומה' היא נבנה עליה 'טירת כסף' [שה"ש ח ט], אם נותן נפשו כחומה זו שהיא עומדת לפני מלחמות הרבה, וימסור עצמו על קדושת ה', נבנה עליה 'טירת כסף', אלו 'ישראל' [תנחומא לך לך ב], המוכנות למסור נפש נותנת לאדם כח ותעצומות ששום כח לא יוכל להתגבר עליו, חיים הוא כל האדם, וכשאדם מוסר ונותן את חייו על קדושת ה' זו נתינה שאין למעלה ממנה, והוא זוכה בעבור זה להיות חומה בצורה, לקיום ולתוקף ששום כח בעולם לא יוכל להתגבר עליו.

*

כח 'האיתנות' להיות 'מאמין', וכח 'החומה' להיות 'מוסר נפש', שהם מעלותיו של אברהם אבינו, הוברכו והושרשו בכלל ישראל, ובשל כך ישראל 'מאמינים בני מאמינים' [שבת צא א], והרי הם 'מוסרי נפש', כחנניה מישאל ועזריה, וכרבי חנניה בן תרדיון וחבריו שמסרו נפשם על קדושת ה'.

*

אמר רב המנונא מאי קרא תורה צוה לנו משה מורשה, תורה בגמטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום [הרי תרי"ג, רש"י ז], בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', חזר ישעיהו והעמידן על שתיים וכו', בא חבקוק 'והעמידן על אחת', שנאמר וצדיק 'באמונתו' יחיה [מכות כד א].

'העמידן על אחת' פירושו 'שהאמונה' היא יסוד הכל, שמי שמחזיק 'באמונה' מחזיק את כל התרי"ג מצות, וזאת משום שהאמונה היא ההכרה בקב"ה שהוא 'בורא ומנהיג', והיא גם נקודת 'החיבור' לקב"ה, כי המאמין 'נאמן', המאמין נסמך על הקב"ה וחי על פיו, ומקיים רצונו ותרי"ג מצוותיו, בלי לסטות ימין ושמאל. מה שמעמיד את 'האמונה' לעמוד בפני כל קושי ומונע היא 'המסירות נפש', לקיים מצות בכל אופן בכל מצב ובכל קושי שלא יהיה, ולעובדו בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאודך.

*

ההמשכיות של כלל ישראל תלויה בשני הכוחות הללו, האחד 'איתנות ונאמנות', והשניה 'חומה ומסירות נפש', גם היכולת שלנו להמשיך את כלל ישראל תלויה בשני הכוחות האלו, 'נאמנות ומסירות נפש'.

חינוך הבנים נקבע יותר מכל לפי מה שהבנים רואים מול עיניהם, ולפיכך כשהבנים רואים את אביהם 'איתן' 'נאמן' לדרך, לא סוטה כמלא נימה, לא מחדש ולא מתחדש, גם הם ימשיכו 'בנאמנות' את אותה הדרך ואת אותו הקו הלאה. כמו כן, כשהבנים רואים את אביהם 'כחומה בצורה' 'מוסר נפש' על קיום תורה ומצות, ובכל מצב ובכל אופן הוא עובד את בוראו בנאמנות ובמסירות, זה נותן להם כח ותעצומות להתגבר על כל הקשיים ופגעי הזמן, ולעמוד בפניהם 'כחומה בצורה'.

*

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב [תנב"א"ר כה], להיות כאברהם אבינו לא יתכן, 'יגיעו' פירושו להגיע ליסודות שהנחיל אברהם אבינו 'אמונה' 'מסירות נפש'.

על שני היסודות הללו העמיד אברהם אבינו 'טירת כסף', את בניו ובני בניו, את 'כלל ישראל'.

אם נצמד בדרכו של אברהם אבינו, בדרך שהנחיל לנו, נהיה 'נאמנים' לדרך, ונמסור נפש' על ההילוך בדרך, נזכה גם אנו להעמיד 'טירת כסף' -

בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצות.